

VLAANDEREN
CIRCULAIR

LOKAAAL CIRCULAIR

DOE-NETWERK VOOR CIRCULAIRE STEDEN & GEMEENTEN

LOKALE BESTUREN EN DE CIRCULAIRE ECONOMIE IN VLAANDEREN

Resultaten van een verkenningsronde bij de start van het doe-netwerk

VLAANDEREN
CIRCULAIR

möbius

01/	Lokaal beleid cruciale schakel voor circulaire samenleving	02
02/	Wie deden mee?	03
03/	Hoe ver staan lokale besturen in de circulaire economie?	04
04/	Wat zijn de drijfveren om lokaal circulair te gaan?	06
05/	Wat zijn de drempels bij de ontwikkeling van nieuw beleid?	08
06/	Rond welke circulaire thema's willen lokale besturen werken?	09
07/	Verwachtingen voor het doe-netwerk Lokaal Circulair	10
08/	Wat houdt het doe-netwerk Lokaal Circulair in?	13

01/ LOKAAL BELEID CRUCIALE SCHAKEL VOOR CIRCULAIRE SAMENLEVING

Om de veerkracht van een stad of regio te vergroten, vinden burgers, bedrijven en besturen elkaar bij de opmaak van circulaire plannen en de uitvoering van projecten. De principes van de circulaire economie worden meer en meer toegepast en sluiten goed aan op de duurzaamheidsopgave, klimaat, economie, leefbaarheid en sociaal beleid.

Lokale besturen zijn onmisbaar in de transitie naar een circulaire samenleving. Ze vertrekken vanuit de lokale en regionale context. De uitdagingen en mogelijkheden op het niveau van steden en gemeenten, intergemeentelijke samenwerkingsverbanden, provinciale ontwikkelings-maatschappijen (POM's) en provincies zijn anders dan op Europees, federaal of Vlaams niveau. De ambities en projecten zullen ook verschillen met die van marktpartijen en bedrijfssectoren.

Succesvol lokaal circulair beleid gaat aan de slag met verschillende instrumenten, invalshoeken en partners. Lokale besturen verwachten wel een omkadering,

richtinggevende doelstellingen, ondersteuning en de mogelijkheid om (samen) te leren. Daarvoor dient het doe-netwerk Lokaal Circulair.

Met het doe-netwerk wil Vlaanderen Circulair inspelen op de bestaande circulaire voedingsbodem bij lokale besturen, kennis vergroten en beleid versterken.

In de aanloop naar het doe-netwerk Lokaal Circulair in het voorjaar van 2022 verkende Vlaanderen Circulair in een interviewronde en een online bevraging de manier waarop lokale besturen bezig zijn met de circulaire economie.

In deze publicatie vatten we de resultaten samen. Hoe zijn lokale besturen betrokken bij dit thema? Wat is hun maturiteitsniveau? Wat zijn de ervaren drempels en hefbomen? Wat zijn hun noden en verwachtingen voor de toekomst?

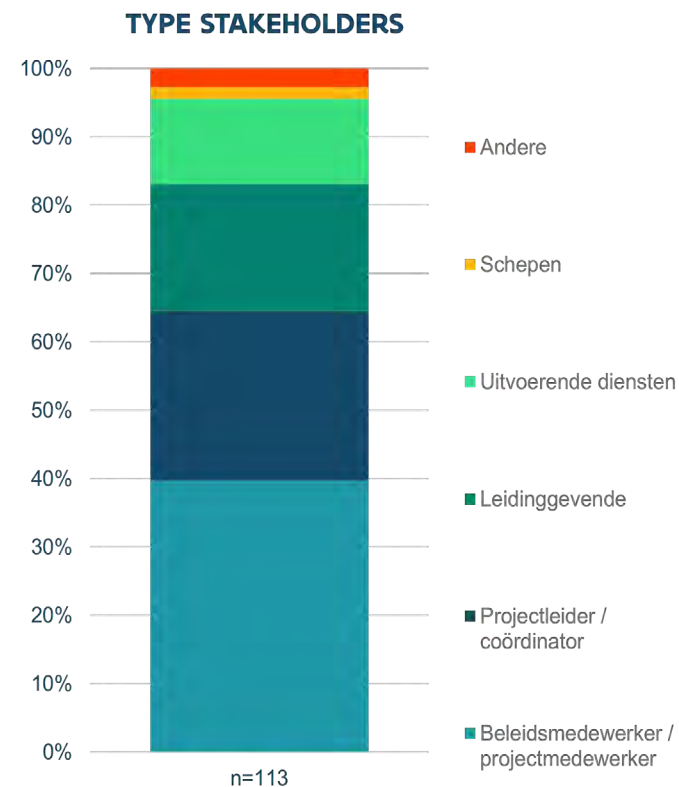
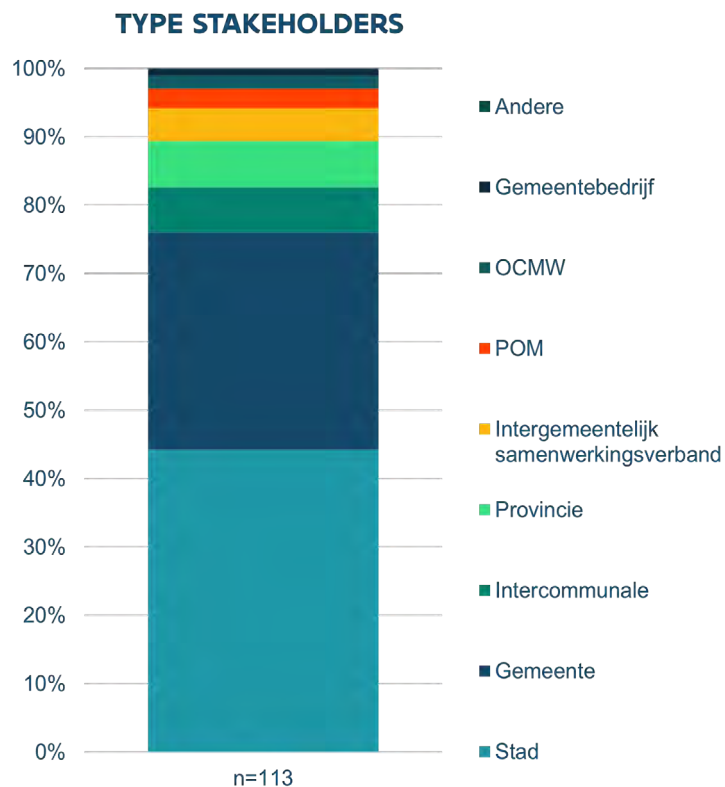
02/ WIE DEDEN MEE?

De online vragenlijst werd ingevuld door **113 respondenten**. 85% vulde de vragenlijst volledig in en 15% gedeeltelijk. Voornamelijk **steden en gemeenten** vulden de online vragenlijst in. Steden en gemeenten zijn goed voor **70% van de respondenten**.

Verder werd voor elke provincie in Vlaanderen de vragenlijst ofwel door iemand van de POM of de provincie ingevuld. Zeven intergemeentelijke samenwerkingsverbanden vulden de vragenlijst in. Daarnaast zien we dat de deelname door vertegenwoordigers van het politieke bestuur beperkt was. Twee schepenen vulden de vragenlijst in en geen enkele burgemeester

De resultaten van de interviews bij acht verschillende soorten lokale besturen (klein, groot, stad, gemeente, provincie of inter-communale) zijn niet verwerkt in de grafieken. Quotes uit de interviews ondersteunen of vullen de belangrijkste inzichten uit de bevraging aan.

113 respondenten

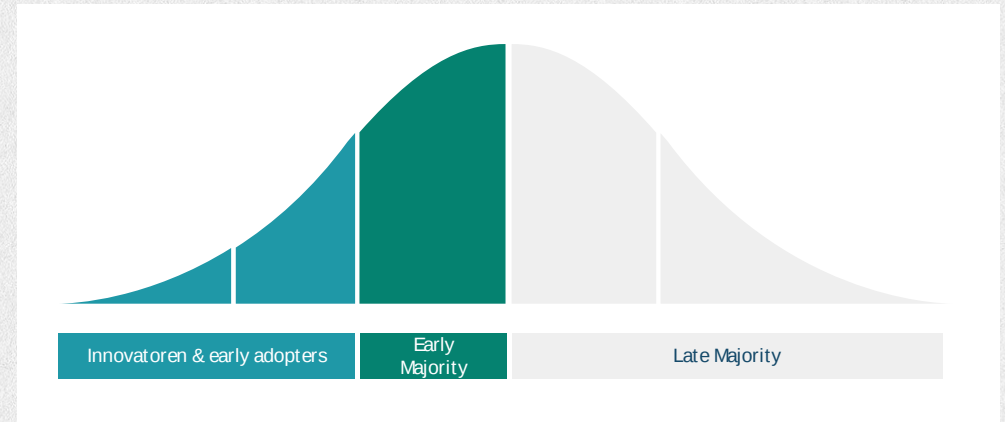
03/ HOE VER STAAN LOKALE BESTUREN IN DE CIRCULAIRE ECONOMIE?

Op basis van de antwoorden van respondenten kunnen we lokale besturen opdelen in drie verschillende **maturiteitsniveaus** (in lijn met de innovatie-adoptiecurve van Rogers). Dit is geen exacte wetenschap, maar geeft een indicatie van de politieke, strategische en praktische interesse in het onderwerp.

De innovatoren en de early adopters die al in sterke mate aan de slag zijn met circulaire economie en waarbij dit een strategische prioriteit is;

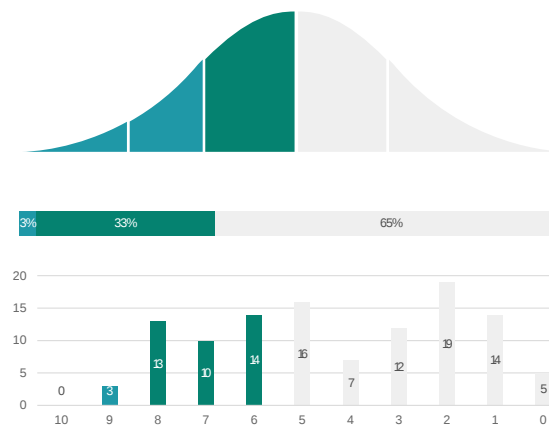
De early majority die al enkele circulaire pilootprojecten hebben opgezet, maar waarbij circulaire economie nog geen strategische prioriteit is;

De late majority waarbij circulaire economie nog niet op de agenda staat, maar eventueel wel al wordt verkend.

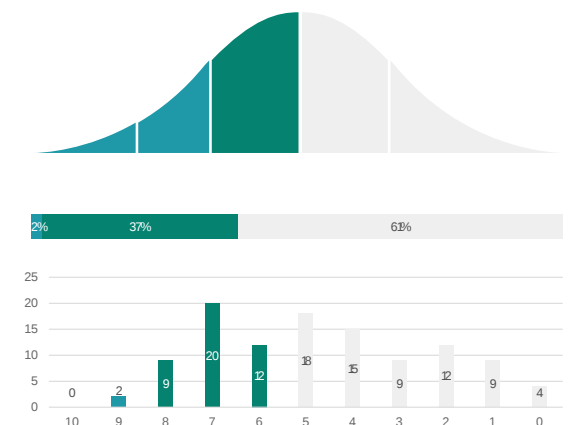

Ongeveer tweederde van de lokale besturen behoort tot de groep van de late majority. We zien dat de respondenten over het algemeen de maturiteit van hun lokaal bestuur eerder laag inschatten, gemiddeld slechts 4,3 op 10 (links). Lokale besturen geven iets hogere scores als ze de mate van circulaire bedrijvigheid bij burgers en bedrijven in het lokaal weefsel inschatten. Ze geven dan gemiddeld 4,7 op 10 (rechts). Zijn de lokale besturen vals bescheiden over hun ervaring met dit thema, of is er inderdaad nog een flinke groeimarge in het eigen beleid en de acties met andere partijen?

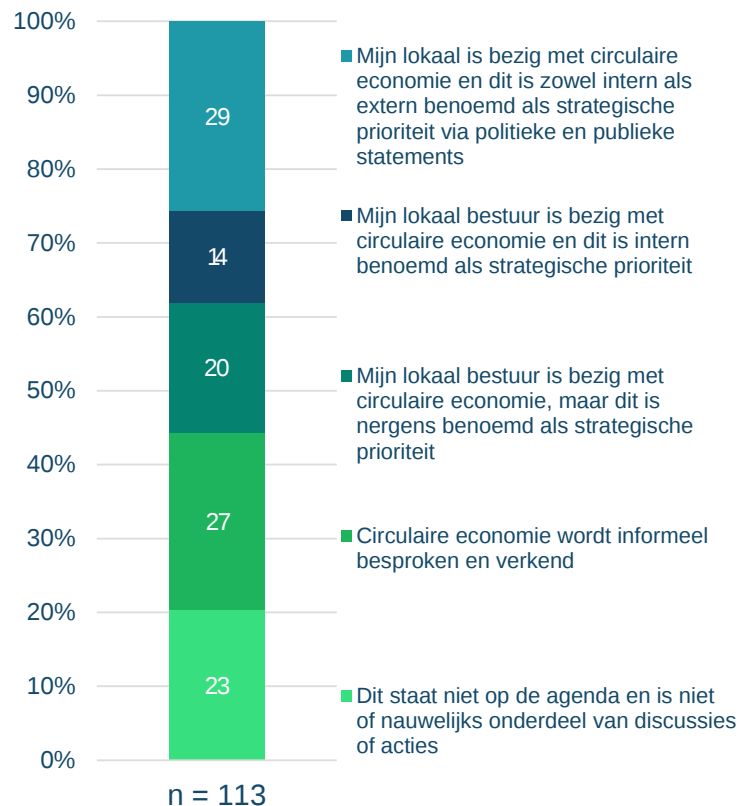
WAT IS DE MATURITEIT VAN UW LOKAAL BESTUUR OMTRENT CIRCULAIRE ECONOMIE?

IN WELKE MATE BESTAAN ER CIRCULAIRE INITIATIEVEN BIJ UW LOKALE STAKEHOLDERS?

IN WELKE MATE STAAT CIRCULAIRE ECONOMIE OP DE POLITIEKE AGENDA?

56%

Uit de online vragenlijst blijkt dat **56%** van de lokale besturen aangeeft dat zij **bezig zijn met het thema circulaire economie** (al dan niet benoemd als strategische prioriteit).

26%

26% van de respondenten geeft zelfs aan dat circulaire economie zowel intern als tegenover externen als strategische prioriteit wordt benoemd. Die laatste zijn voornamelijk centrumsteden, POMs en provincies en enkele intercommunales.

20%

Bij **20%** van de respondenten staat circulaire economie niet op de politieke agenda; dit zijn bijna allemaal gemeentes of kleine steden.

In de stad is circulaire economie al zeer zichtbaar, maar het is nog een uitdaging om dit op de politieke agenda te krijgen. Momenteel zijn de effecten van circulaire projecten nog onvoldoende gekend en wat de meerwaarde hiervan is. Zulke inzichten zou het politiek bestuur over de streep kunnen trekken.

Anoniem

Circulaire economie aanzwengelen is een prioritaire actie in de meerjarenplanning van deze legislatuur, en één van de werven in het klimaatplan. De zichtbaarheid van het thema bij de stadsdiensten en naar burgers en bedrijven toe is een continu aandachtspunt om het potentieel van de circulaire economie tastbaar te maken.

Julie Poppe, Expert circulaire stad, Stad Mechelen

04/ WAT ZIJN DE DRIJFVEREN OM LOKAAL CIRCULAIR TE GAAN?

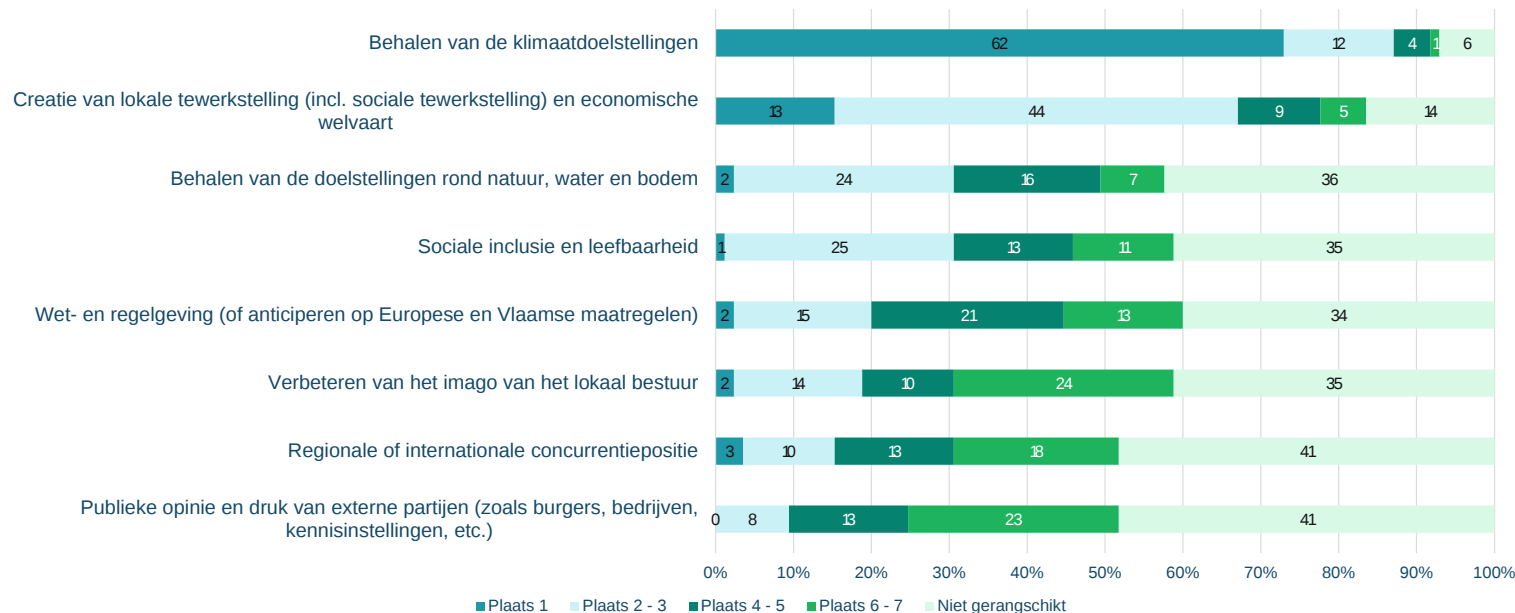
Voor de lokale besturen waar circulaire economie al op de agenda staat, is het behalen van de **klimaatdoelstellingen** de grootste drijfveer.

Voor 73% van de lokale besturen is dit zelfs de nummer één reden om in te zetten op circulaire economie. Het creëren van lokale tewerkstelling is de tweede grootste drijfveer. Ook wordt de link gelegd met andere, typische duurzaamheidsdoelen rond het beheer van natuurlijke hulpbronnen, sociale inclusie en leefbaarheid.

Veel bedrijven passen al circulaire principes toe. We moeten nog meer benadrukken dat verduurzaming ook een concurrentievoorsprong realiseert.

Annelies Gorissen, Sectormanager circulaire economie, POM Limburg

WAAROM ZET UW LOKAAL BESTUUR IN OP CIRCULAIRE ECONOMIE? (n=85)

IN VLAANDEREN ONDERTEKENDEN GENT, LEUVEN, MECHELEN EN ROESELARE DE ICLEI CIRCULAR CITIES DECLARATION.

Op die manier maken ze hun engagement in de circulaire economie kenbaar.

Deze vier steden zijn misschien een voorbode van een algemene adoptie van het idee van de circulaire stad, zoals het Burgemeestersconvenant een breed gedragen uiting is van klimaatbewust Vlaanderen op lokaal niveau.

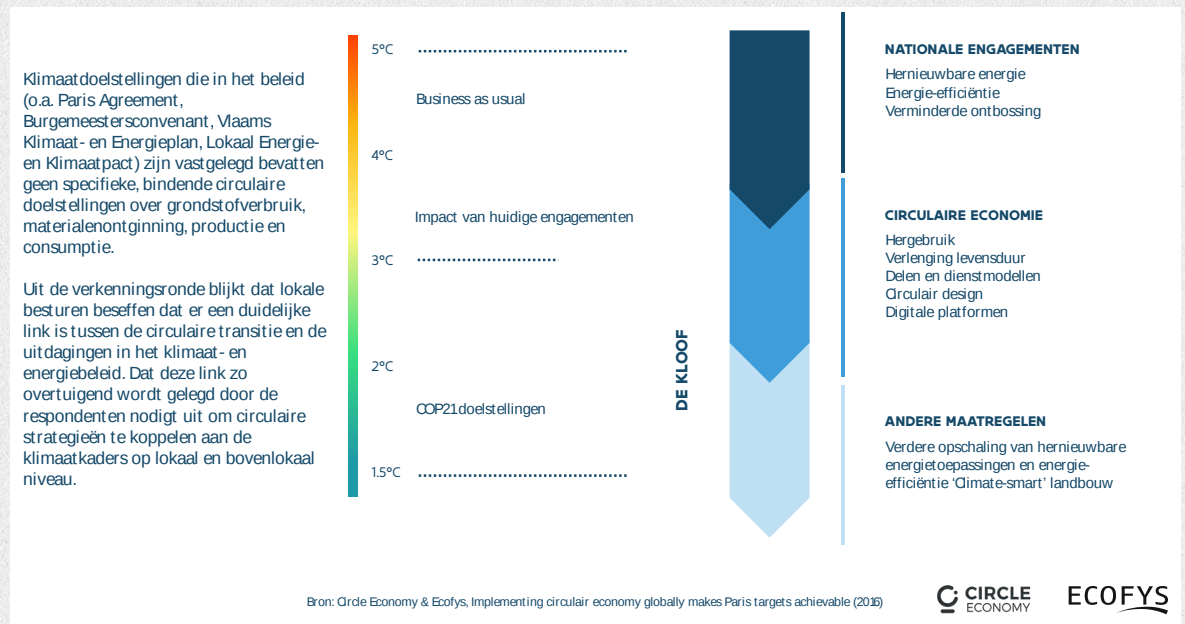
Via het Burgemeestersconvenant engageren 293 Vlaamse steden en gemeenten zich voor de Europese en regionale inspanningen om de CO₂-uitstoot te verminderen a.d.h.v. het lokale energie- en klimaatbeleid. Ondertekenaars verbinden zich ertoe om tegen 2030 hun CO₂-uitstoot met minstens 40% te verlagen.

Deze CO₂-emissiereductie doelstelling lijkt echter zo goed als onhaalbaar indien er enkel gefocust zou worden op minder energieverbruik en de inzet van hernieuwbare energie, zoals zonne- en windenergie.

De materiaal-gerelateerde emissies als aandeel van de totale uitstoot in Vlaanderen bedraagt 66%. Veel van onze CO₂-uitstoot zit "opgesloten" in materialen en producten zelf. Een CO₂-neutrale economie zal daarom ook een circulaire economie moeten worden: een economie waarin we minder grondstoffen verbruiken, producten en productonderdelen hergebruiken en de materialen uit afgedankte producten recycleren.

Voor ons als stadsbestuur is het zeer belangrijk om te werken aan een circulaire economie. We doen dat door zelf voorloper te zijn in verschillende circulaire projecten, maar ook door een platform te bieden aan concrete initiatieven en de meerwaarde en impact te tonen die ze genereren op vlak van klimaat en economie.

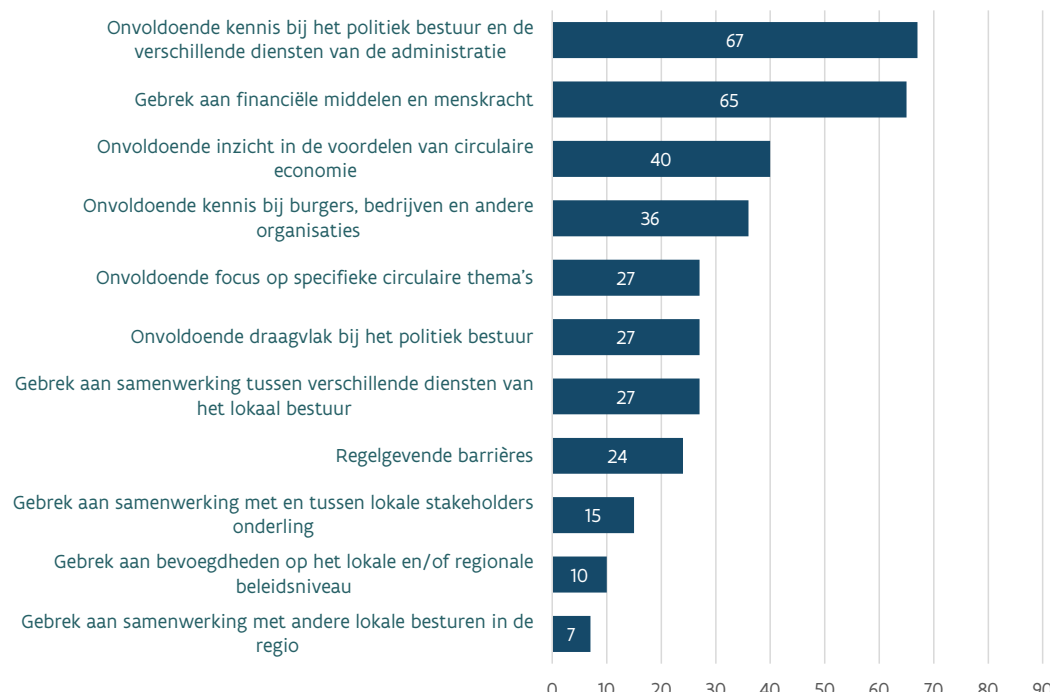
Patrick Princen, schepen van Klimaat, Openbare werken, Natuur- en Groenontwikkeling, Communicatie en Participatie, Stad Mechelen

05/ WAT ZIJN DE DREMPELS BIJ DE ONTWIKKELING VAN NIEUW BELEID?

Kennis, **inzicht** en voldoende **draagvlak** zijn randvoorwaarden om aan circulair beleid te werken. 63% van de lokale besturen geeft aan dat er onvoldoende kennis is, bij zowel het politiek bestuur als bij de verschillende diensten binnen de administratie. Maar ook een gebrek aan **financiële middelen** en menskracht zijn drempels om voortgang te boeken op het vlak van de circulaire economie.

WAT ZIJN DE GROOTSTE DREMPELS VOOR UW LOKAAL BESTUUR OM CIRCULAIRE ECONOMIE TE IMPLEMENTEREN? (n=106)

Er is niet enkel nood aan projectsubsidies die innovatieve circulaire projecten ondersteunen, maar ook aan steunprogramma's die bewezen good practices bestendigen en verankeren. Het voorbeeld van het Lokaal Energie- en Klimaatpact is goed, waarbij er doelstellingen worden opgezet en structurele financiering is voor steden en gemeenten om deze doelstellingen waar te maken en de autonomie van het lokaal bestuur behouden blijft.

Bart Severi, Beleidscoördinator Wonen en

06/ ROND WELKE CIRCULAIRE THEMA'S WILLEN LOKALE BESTUREN WERKEN?

Lokale besturen willen voornamelijk inzetten op:

1. **Circulair en verangericht bouwen**
2. **Lokaal hergebruik en herstel**
3. **Terugname en valorisatie van afvalstromen**
4. **Consumentengoederen** (elektronica, textiel, etc.)
5. **Stadsontwikkeling en deelsystemen** (incl. brownfieldontwikkeling)

Daarnaast gaven de lokale besturen aan dat zij wensen te werken rond volgende beleidsinstrumenten: de activatie van het politiek bestuur en de verschillende stads- of gemeentediensten, duurzaam en circulair aankopen, het bevorderen van

ondernemerschap en samenwerking met/op bedrijventerreinen en het opmaken van een circulaire beleidsstrategie.

Veel van deze thema's werden al opgepakt in het kader van Vlaanderen Circulair, bij de ontwikkeling van Werkagenda's en Hefbomen of Green Deals. Zo is er al veel kennis ontwikkeld over circulair bouwen, aankopen en ondernemerschap.

De verkenningsronde bevestigt de nood aan een expliciete werking op maat van lokale besturen. Het doe-netwerk zal complementair zijn aan bestaande lerende netwerken en beleidsinitiatieven.

CIRCULAIRE ACTIEDOMEINEN

+

- Stadsontwikkeling, incl. brownfieldontwikkeling
- Circulair en veranderingsgericht bouwen
- Terugname en valorisatie afvalstromen (incl. netheid)
- Consumentengoederen (elektronica, textiel, etc.)
- Herstel en hergebruik
- Deelsystemen

+

- Duurzaam watergebruik

+

- Agro-voedingsketen, incl. bio-economie
- Industrie (chemie, machinebouw, kunststoffen, etc.)

CIRCULAIRE BELEIDSINSTRUMENTEN

- De activatie van het politieke bestuur en de verschillende administratieve diensten
- Duurzaam en circulair aankoopbeleid
- Ondernemerschap
- Samenwerken op/ met bedrijventerreinen
- Opmaken circulaire stadsstrategie

- Betrekken van lokale maatwerkbodrijven en sociale economie
- De activatie van burger & middenveld
- Regelgevende kaders
- Communiceren en sensibiliseren
- Monitoren van circulaire voortgang en impact

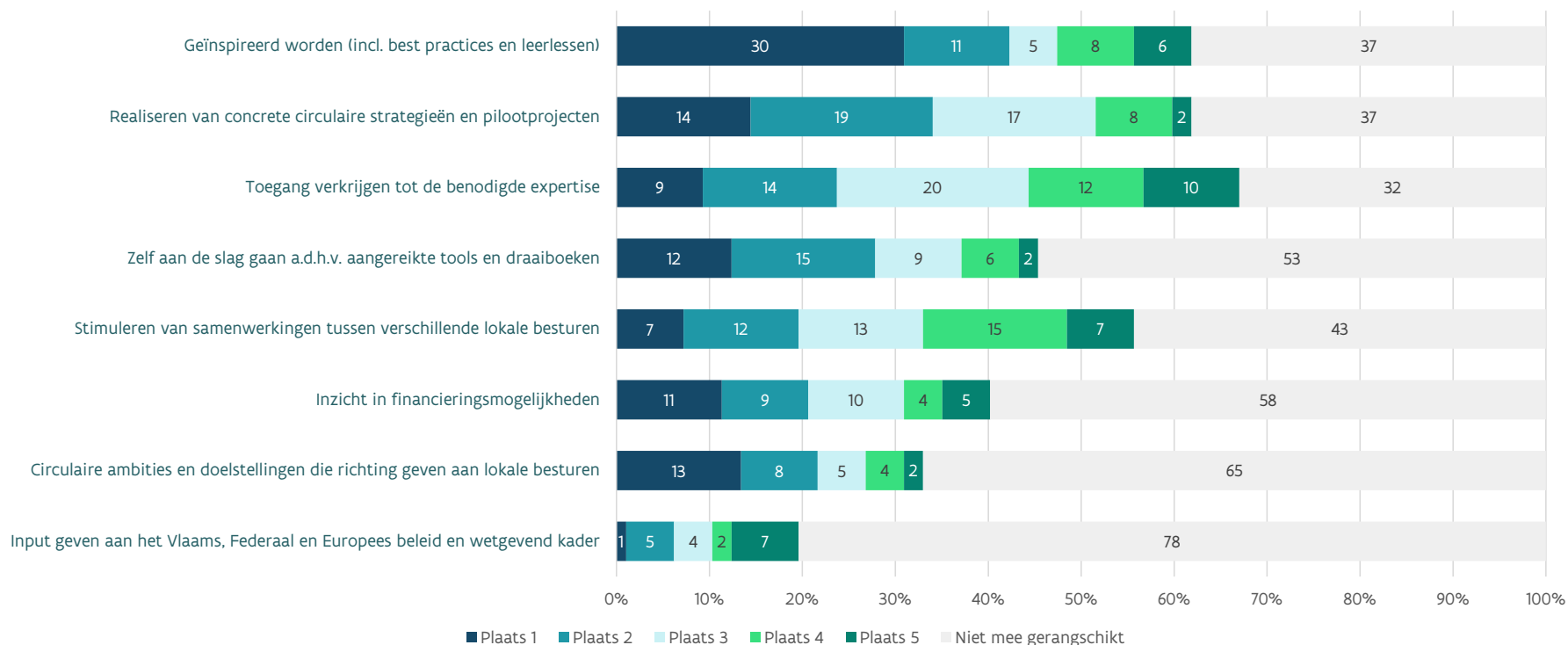
- Subsidies en alternatieve financiering
- Reguliere (bancaire) financiering
- Intermenselijke samenwerking(structuren) en leiderschap binnen de lokale besturen m.b.t. implementatie van circulaire economie

07/ VERWACHTINGEN VOOR HET DOE-NETWERK LOKAAL CIRCULAIR

Meer dan 60% van de lokale besturen heeft de verwachting dat het doe-netwerk hen zal inspireren, hen zal helpen om concrete circulaire strategieën en pilootprojecten te realiseren en hen toegang geeft tot de benodigde expertise. Daarnaast heeft ook meer dan de helft van de respondenten de verwachting dat het doe-netwerk samenwerkingen zal stimuleren.

Voor de kleinere gemeentes is er een grote nood aan samenwerking met andere steden en gemeenten om de circulaire transitie werkelijkheid te laten worden.

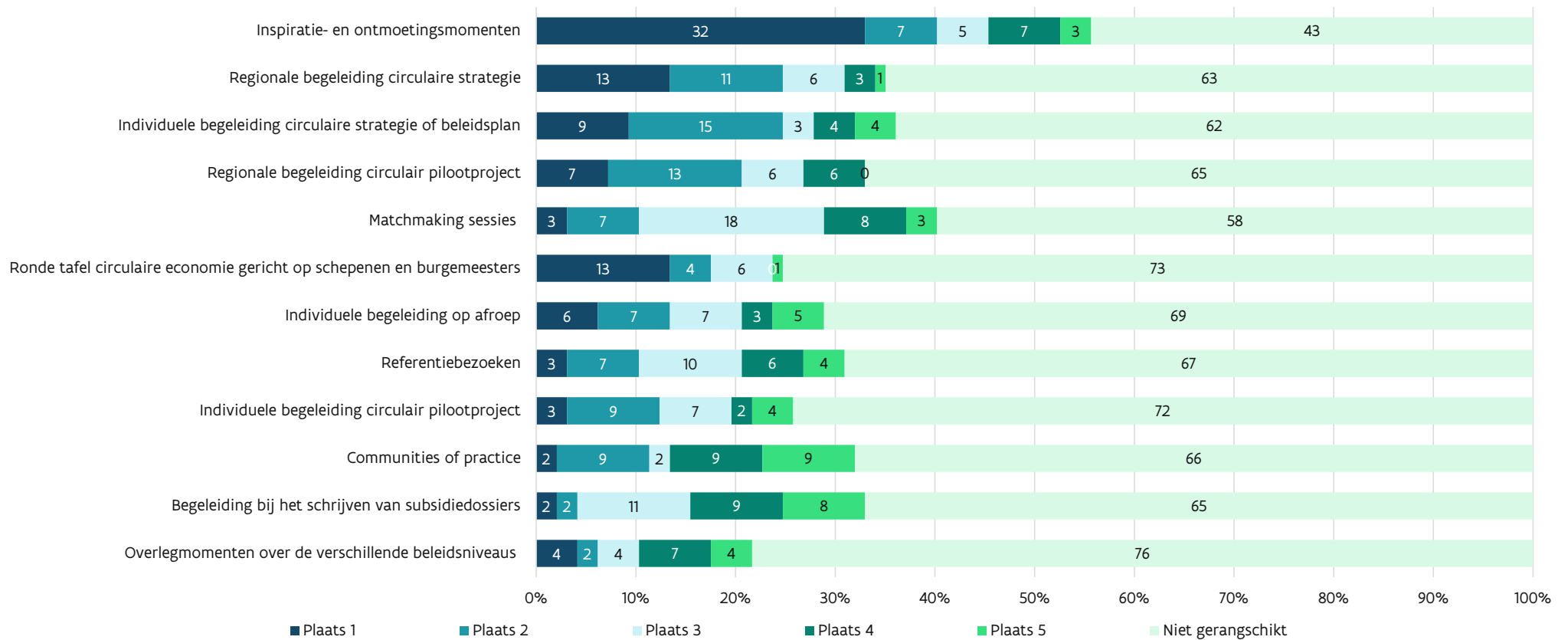
Anoniem

ONDERSTEUNINGSVORMEN IN HET DOE-NETWERK LOKAAL CIRCULAIR (n = 97)

Gevraagd naar welke ondersteuningsvormen nuttig zouden zijn, kruist meer dan de helft van de lokale besturen inspiratie- en ontmoetingsmomenten aan. Voor één derde van de lokale besturen is dit zelfs de belangrijkste ondersteuningsvorm.

Ongeveer één derde van de lokale besturen wenst individueel (of samen met een aantal omliggende gemeenten) begeleid te worden bij de opmaak van een circulaire beleidsstrategie of het opzetten, opschalen of professionaliseren van een circulair pilootproject.

WIE DIENT BETROKKEN TE WORDEN IN HET DOE-NETWERK LOKAAL CIRCULAIR?

Het doe-netwerk houdt de doelgroep lokale besturen voor ogen. Uit de bevraging blijkt dat het wenselijk is om verschillende diensten van de organisatie te betrekken en 57% geeft aan dat ze willen leren van lokale besturen die als koplopers of voorbeelden worden beschouwd. Ook moeten de lokale mandatarissen meer betrokken worden.

HET BELANG VAN HET BETREKKEN VAN LOKALE SPELERS UIT DE MAATSCHAPPELIJKE VIJFHOEK

Circulair word je niet alleen. Lokale besturen zijn ideaal geplaatst om in naam van de publieke zaak, verantwoordelijkheid en eigenaarschap in de circulaire economie op te nemen, maar zoveel mogelijk in afstemming met de maatschappelijke vijfhoek, burgers en verenigingen, bedrijven, onderzoekers, financiers en beleidsmakers uit verschillende departementen.

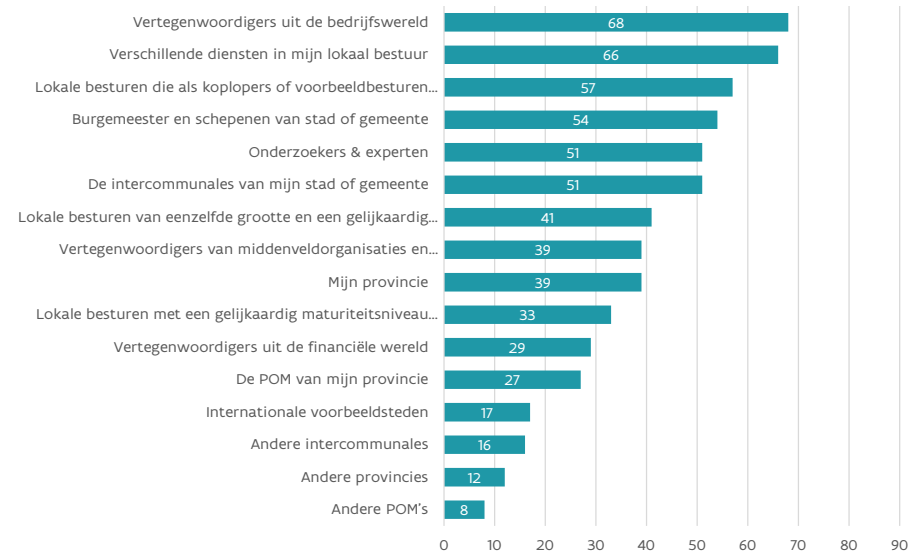
Een maatschappelijke circulaire transitie is van ons allemaal.

In Leuven is de coördinatie voor de uitvoering van de stedelijke circulaire strategie in handen van het Platform Leuven Circulair. Naast de stad zijn daarin ook vzw Leuven 2030, de KU Leuven, Leuven Mindgate, UCLL, Voka en Maakbaar Leuven aanwezig.

Het platform wil de partners samenbrengen om structureel te overleggen, elkaar te versterken en zo de uitvoering van de stedelijke strategie te bewaken. Het platform heeft een gedetailleerde aanpak opgesteld voor de periode 2020-2024.

Ook duidt meer dan de helft van de respondenten aan dat lokale intercommunales en experts en onderzoekers belangrijke deelnemers zijn. Helemaal bovenaan staat echter de wens (van 72% van de respondenten) om vertegenwoordigers uit de bedrijfswereld te betrekken. Het bevestigt de notie dat ondernemers en (lokale) tewerkstelling belangrijk zijn. Middenveld en burgers scoren hier iets lager.

WELKE PARTIJEN NEMEN ER BEST DEEL AAN HET DOE-NETWERK LOKAAL CIRCULAIR OM HET VOOR U WAARDEVOL TE MAKEN? (n=95)

Voor de kleinere gemeentes is er een grote nood aan samenwerking met andere steden en gemeenten om de circulaire transitie werkelijkheid te laten worden.

Anoniem

Bij circulaire economie dien je zowel intern in een lokaal bestuur als het hele lokale socio-economische weefsel mee te betrekken in het circulaire verhaal. Het vraagt tijd en moeite om continu muren te doorbreken; maar het effect hiervan is groot. Het is een kwestie van starten met de positieve energie die aanwezig is.

Ellen Ongena, Duurzaamheidsambassadrice Lokaal Bestuur Temse

08/ WAT HOUDT HET DOE-NETWERK LOKAAL CIRCULAIR IN?

Lokale beleidsmakers en doeners zetten zich in voor de circulaire transitie in stad, gemeente en de regio. Klimaatplannen, de zorg voor duurzame stedelijke kwaliteit, leefbaarheid, welvaart en innovatie in de regio hebben baat bij een bewuste omgang met grondstoffen, materialen en afval.

Dit is niet nieuw: lokale besturen zijn ermee bezig, soms schoorvoetend, verkennend, soms ambitieus en gefocust. Regionale samenwerkingsverbanden en Vlaamse initiatieven bieden al heel wat mogelijkheden om aan de slag te gaan. De verkenningsronde maakt wel duidelijk dat de bestaande dynamiek uitgebouwd en versterkt kan worden. De hier besproken motieven en verwachtingen geven aanleiding

om met Lokaal Circulair, doe-netwerk voor circulaire steden en gemeenten, in de komende twee jaar tot een groei van ambities, aanpakken, inzicht en draagvlak te komen.

Via Vlaanderen Circulair zorgt de Vlaamse overheid voor de coördinatie van dit netwerk, de besteding van middelen en het bewaken van de doelstellingen. Vertegenwoordigers van VVSG-Interafval, BBL, VLAIO, De Transformisten, VITO, UHasselt, Kenniscentrum Vlaamse Steden, team Stedenbeleid en de provincies komen vier keer per jaar samen in een klankbordgroep.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

1

EEN FORUM

Lokale besturen **een plek** bieden om hun circulaire ambities te **delen**, te **tonen** en te **versterken**.

2

EEN NETWERK

Een **netwerk** bouwen om ervaringen, kennis, uitdagingen en successen met elkaar te **delen**.

3

EEN AMBITIE

Mogelijk maken dat **meer lokale besturen circulaire ambities** stellen en gerichte projecten opzetten.

4

POLITIEK DRAAGVLAK

Het **lokaal politiek draagvlak** voor circulaire economie versterken.

5

SAMENHANG BELEID

De **samenhang** vergroten tussen **lokaal, provinciaal** en **Vlaams** beleid.

ALGEMEEN EN OPEN VOOR IEDEREEN

Een netwerk vol inspiratie, kennis, voorbeelden, tools en studies om mee aan de slag te gaan.

De algemene werking van het doe-netwerk Lokaal Circulair staat open voor iedereen die meetimert aan een circulaire economie via beleid, projecten of allerhande initiatieven op lokaal of bovenlokaal niveau. Speciale aandacht zal uitgaan naar de rol van bestuurders, burgemeesters en schepenen.

Naast de algemene werking, komen een aantal lokale besturen in aanmerking voor een begeleidingstraject op maat. Onder begeleiding van Möbius werken zij aan een circulaire beleidsstrategie of een circulair pilootproject.

Ten slotte zal er een verdieping zijn van drie inhoudelijke thema's. Voor deze zogenaamde Communities of Practice (CoP's) zijn de plaatsen beperkt, maar de lessen worden breed gedeeld.

SPECIFIEKE DEELGROEPEN

(BOVEN)LOKALE BEGELEIDING

Circulaire
strategie

Circulaire
pilotprojecten

COMMUNITIES OF PRACTICE

Circulair
aankopen

Circulaire
stadsontwikkeling

Monitoring
circulaire economie

De bereidheid om aan circulaire economie te werken is groot, maar mensen die er nog niet mee bezig zijn, hebben nood aan concrete, tastbare en inspirerende cases om hen te overtuigen.

Kim Winternitz, Projectcoördinator Intradura

HOE NEEM JE DEEL AAN HET DOE-NETWERK?

- Ga naar www.lokaalcirculair.be en volg mee wat er gebeurt.
- Sluit je aan bij het doe-netwerk en de algemene werking.
- Schrijf je in voor activiteiten of CoPs

In het najaar 2022 starten de begeleidingstrajecten op maat.

Vragen? Lokaalcirculair@vlaanderen-circulair.be

COLOFON

Titel: Lokale besturen en de circulaire economie in Vlaanderen - Resultaten van een verkenningsronde bij de start van het doe-netwerk Lokaal Circulair
Datum: oktober 2022. Tekst: Elmar Willems (Vlaanderen Circulair), Helen Versluys en Ania Coen (Möbius)

[Vlaanderen Circulair](#) is het knooppunt en de inspirator voor de circulaire economie in Vlaanderen. Het is een partnerschap van overheden, bedrijven, middenveldorganisaties en kennisinstellingen die samen actie ondernemen. Verbonden door een gedeelde visie op een circulaire toekomst werken beleidsmakers, onderzoekers, sectoren, bedrijven en burgers aan talloze initiatieven in diverse domeinen.